

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

36

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • יום שלישי לסדר ויחי תשע"ב

דברים שנאמרו בעקבות ההסתה כנגד ציבור שומרי התורה והמצוות

הטיל בו בר קמצא מום כזה שאינו נחשב למום אצל הגויים רק בבית המקדש, והסוף היה שלא הסכימו להקריבו, והקיסר הבין שהיהודים מרדו בו, ושלח את הצבא שלו להחריב את בית המקדש.

והנה באמת צריך להבין מדוע שתקו רבנן ולא מיחו בידו? וכפי הנראה כיון שמדובר באדם אלים כזה שמסוגל להלבין פני חברו ברבים, ידעו רבנן כי לא יעזור מה שיאמרו לו, ואפילו אם יוכיחו אותו לא ישמע בקולם, שאם לא היו שותקים גם הם היו סובלים צרות ממנו, וכפי שמבואר בגמרא (גיטין נו, א) כי באותה תקופה היו בירושלים בריונים שלא שמעו בקול חכמים, בוודאי זוהי הסיבה שרבנן שתקו.

אבל בר קמצא שהרגיש את הכאב שביישו אותו והלבינו פניו ברבים קיבל שנאה לרבנן, כי כשיש נגיעה לא עושים חשבונות שרבנן אינם אשמים, והיה אכפת לו מדוע רבנן שתקו ולא עשו מחאה.

וכיון שהייתה שנאת חינוס, שנאה זו הביאה לידי הסתה שבר קמצא הלך לקיסר והסית אותו כנגד היהודים, אבל באמת סיבת החורבן לא הייתה בגלל ההסתה, אלא כמו שאמרו חז"ל מפני החטא של שנאת חינוס שהייתה באותו הדור, אלא שמגלגלים חובה על ידי חייב (שבת לב, א), אבל החורבן לא היה בגלל ההסתה כי אם באשמת החטא של שנאת חינוס.

ובאמת רבנן ודאי לא היה אצלם החטא של שנאת חינוס, אבל הגזירה הייתה על הציבור כולו, וניצלו רק רבי יוחנן בן זכאי ויבנה וחכמיה, אבל כל הציבור היו בכלל הגזירה, וכמו בגזירה האחרונה של החורבן בשואה שהיו שם צדיקים קדושים וטהורים שנהרגו על קידוש השם, והיו צדיקים מגדולי הדור שלא זכו להינצל, ובוודאי שלא מתו בחטאם.

אלא שהייתה גזירה שצריך להיות קידוש השם על ידי הצדיקים, וכמו במיתת נדב ואביהוא שנתקדש המשכן על ידם, וכמו שפירש"י שם (ויקרא י, ג) כי כשהקב"ה עושה דין בצדיקים שמו מתיירא ומתעלה ומתקלס, וכך גם בחורבן בית המקדש כל הצדיקים שנהרגו לא מתו בחטאם, אלא הייתה גזירה על כלל הציבור מפני החטא של שנאת חינוס.

ידוע שיש היום הסתה בתקשורת ובעיתונים החילוניים נגד הציבור החרדי, אשרי מי ששקוע בתורה ואינו יודע מזה, ברוך השם יש כאלו, אבל ההסתה קיימת ועושים צרות לחרדים, ועלינו להתבונן מה הסיבה להסתה? הרי הכל זה מן השמים.

מצינו בגמרא (יומא ט, ב) כי בחורבן בית המקדש הסיבה לזה הייתה מפני שנאת חינוס, ולמרות שאותו הדור היו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים, אבל היה בהם שנאת חינוס שבלב.

והמקרה הידוע של שנאת חינוס מוזכר בגמרא (גיטין נה, ב) שהיה אדם שעשה סעודה לאוהביו ושלח שליח להזמין את קמצא שהיה ידידו, והשליח טעה והזמין את בר קמצא שהיה שונא שלו, וכשהגיע בר קמצא לסעודה אמר לו בעל הבית למה באת? ודרש ממנו לעזוב את ביתו, וכיון שהיו שם ציבור גדול ביקש בר קמצא לשלם לבעל הבית את כל הוצאות הסעודה ובלבד שייתן לו להישאר שם ולא יתבזה בפניהם, אבל בעל הבית לא הסכים והוציאו בכוח מביתו, כזו שנאת חינוס שגרמה לביזיונות והלבנת פנים ברבים.

ובאמת הרי יכול להיות שיש סיבה לשנאה, וכמו שמצוי לפעמים שקנאה גורמת לשנאה, ומתוך שאדם מקנא בחברו הוא גם שונא אותו, אבל גם זה נקרא שנאת חינוס, מפני שהשנאה אינה מוצדקת, שהרי כל מה שיש לאדם זה מן השמים, וכשחסר לו את מה שיש לחברו זה בהשגחה, ומה לו לבוא בטענות על חברו שאינו אשם, הרי טענותיו הם כנגד הקב"ה שהוא המשגיח ומנהיג העולם, וכנראה שבשמים מחשיבים את חברו יותר ממנו, או להיפך שחברו הוא רשע שנותנים לו את שכו בעולם הזה, לכן זה נקרא שנאת חינוס, כיון שאין סיבה מוצדקת לשנאה.

ולאחר שביישו את בר קמצא ברבים, אמר לעצמו שהרי בסעודה ישבו רבנן שהם אנשים חשובים מאד, והיו יכולים להוכיח את בעל הבית ולהשפיע עליו, וממה ששתקו ולא אמרו כלום משמע שהסכימו לזה, וכעס על רבנן ושנא אותם וחיפש לעשות משהו נגדם, והלך לקיסר ואמר לו שהיהודים מרדו בו, והראיה שאם ישלח עימו קרבן לבית המקדש לא יסכימו להקריבו, ושלח הקיסר קרבן על ידי בר קמצא, ובדרך

והרי השנאת חינוס שגרמה לחורבן בית המקדש נמשכת עד היום, ועדיין לא מתוקן החטא שגרם את החורבן, וכמו שמפורש בדברי חז"ל (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו הוא החריבו, והיינו מפני שעדיין לא תוקן החטא של שנאת חינוס שגרם את החורבן, וכל דור שלא נבנה בית המקדש זהו סימן שאין בו תיקון המידות ועדיין נמשכת בו השנאת חינוס, לכן החורבן נמשך עד היום הזה.

ההסתה שיש היום כנגד שומרי התורה והמצוות היא אותה הסתה כפי שהיה עם קמצא ובר קמצא, ששם הסיתו את המלך וכאן מסיתים את הציבור הכללי, וכמו ששם סיבת החורבן לא הייתה בגלל ההסתה אלא מפני החטא של שנאת חינוס, כך גם בימינו ההסתה היא סימן לרמז לנו שאנחנו צריכים להשתדל יותר בתיקון המידות, וידוע כי בתיקון המידות יש הרבה מדרגות שאין לשער.

וכפי שרואים באיגרת הרמב"ן שכתב לבנו "תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם", הדבר הראשון הוא לדבר בנחת, וכמו שכתוב (קהלת ט, יז) "דברי חכמים בנחת נשמעים", והמשיך הרמב"ן שם "ובזה תנצל מן הכעס שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם", אם אדם מדבר את כל דבריו בנחת ממילא כבר אינו כועס, והביא על זה מה שאמר חז"ל (נדרים כב, א) כל הכועס כל מיני גיהינום שולטים בו שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך ואין רעה אלא גיהינום.

והמשיך הרמב"ן שם "וכאשר תינצל מן הכעס תעלה על לבך מדת הענווה שהיא מדה טובה מכל המידות טובות... ובעבור הענווה תעלה על לבך מדת היראה כי תתן אל לבך תמיד מאין באת ולאן אתה הולך ושאתה רמה ותולעה בחיך ואף כי במותך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך הכבוד... וכאשר תחשוב את כל אלה תירא מבוראך ותישמר מן החטא, ובמידות האלה תהיה שמח בחלקך, וכאשר תתנהג במידת הענווה להתבושש מכל אדם ותתפחד ממנו ומן החטא, אז תשרה עליך רוח השכינה וזיו כבודה וחיי עולם הבא".

ועוד כתב שם "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, אם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו. ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד", והיינו כי אפילו אדם שנראה שהוא פחות חשוב ממך, שמא הוא שוגג ואתה מזיד, והתביעה עליך יותר גדולה, שאתה קיבלת חינוך טוב והוא לא נתחנך כראוי, וייתכן שהוא נחשב בשמים יותר ממך.

ובסוף האיגרת כתב הרמב"ן "ובזה יהיו דברך ומעשיך ומחשבותיך ישרים ותפילתך תהיה זכה וברה ונקייה ומכוונת ומקובלת לפני המקום ברוך הוא. תקרא האיגרת הזאת פעם אחת בשבוע ולא תפחות לקיימה וללכת בה תמיד אחר השם יתברך, למען תצליח בכל דרכיך ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים, ובכל יום שתקראנה יעונך מן השמים כאשר יעלה על לבך לשאול עד עולם", ע"כ.

וידוע מה שכתב באיגרת הגר"א בשם מדרש "על כל רגע ורגע שהאדם חוסס פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער", אם אדם חוסס פיו לא רק מלדבר לשון הרע אלא כל דיבורים בטלים, וכל שכן אם הוא מתגבר וחוסס פיו בשעת מריבה שהוא מחזיק ומקיים את העולם, וכמו שאמר חז"ל (חולין פט, א) אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה, כשאדם חוסס פיו לרגע אחד זוכה באותו הרגע לאור הגנוז, ואמנם עלול אחר כך לאבד את מה שזכה, אבל באותו הרגע אפשר לזכות לאור הגנוז.

והדברים נוגעים בפרט לימים אלו בעמדנו ערב תענית עשרה בטבת, שכתוב ברמב"ם (הלכות תעניות ה, א) "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתוודו את עוונם ואת עוון אבותם", ע"כ.

והיינו כי תכלית התעניות היא להיזכר בחטאים שגרמו את החורבן, ולהבין שהסיבה שהחורבן נמשך זה מפני שהחטאים נמשכים אצלנו, ואפילו רבן שלא חטאו גם הם צמים בתעניות, כי גם הם צריכים להתענות ולבקש רחמים על הדור שיחזרו בתשובה, והתעניות נועדו "לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה" - שמי שיש בו בעיה של חיסרון במידות שיחזור בעצמו בתשובה, ומי שאין לו בעיה שישתדל להשפיע על אחרים ולהחזיר אחרים בתשובה.

זהו העניין שעלינו ללמוד ממה שרואים את ההסתה שיש כעת, שזה מעורר אותנו להתחזק במידות הטובות, כל אחד בעצמו וגם להשפיע על אחרים, זהו הרמז מן השמים, וידוע שכל דבר שיש בעולם וכל ידיעה שאדם יודע זה מן השמים בתור ניסיון או חינוך בשבילו, וכשאדם רואה או שומע דברים הרי אלו ניסיונות שצריך להתגבר עליהם, או שמן השמים נותנים לו חינוך לתקן את מעשיו, לפי הבנתו ושימת לבו על הדברים.

וכשיש הסתה בדרך הטבע זה גורם לשנוא את המסיתים, אבל זוהי שנאת חינוס, כי מן השמים יש סיבה להסתה, והם יש להם נגיעה בזה, אבל אנחנו סובלים מפני שאנו אשמים וצריכים לתקן את החטאים שגרמו לזה, וגם אם הם לא היו מסיתים היו הקשיים באים עלינו מצד אחר, כי החטא הוא הגורם ולא ההסתה, ועל מה הכעס והשנאה? נכון שהם אנשים שיש להם בחירה, אבל זוהי סיבה לרחם על המסיתים ולא לשנוא אותם.

נתרם לזכות החפץ בעילום שמו
למילוי כל משאלות לבו לטובה